

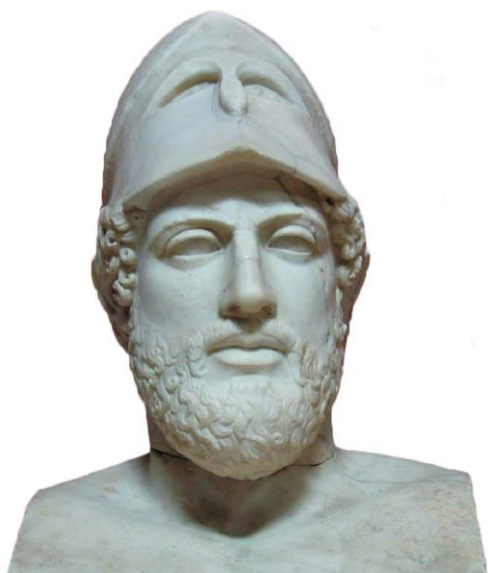
ATEŃSKI WYNALAZEK

Demokracja to ustrój, w którym władza należy do ludu, pojmowanego jako ogół obywateli (zasada suwerenności ludu). Tak więc każdy obywatel jest w demokracji zarówno tym, który może sprawować władzę i wydawać polecenia, jak i tym, który jest władzy podporządkowany i musi te polecenia wypełniać. W demokratycznej praktyce to, jaka jest wola ludu, sprawdzane jest w głosowaniu – uważa się, że jest ona zgodna z decyzją większości. Dlatego właśnie niekiedy mówi się, że demokracja to rządy większości.

Rys. Julian Bohdanowicz

Demokracja wywodzi się ze starożytnej Grecji. Obywatele Aten zbierali się na agorze, by dyskutować nad sprawami publicznymi, a potem w głosowaniu rozstrzygać ważne kwestie.

Najślawniejszym przywódcą demokratycznych Aten był Perykles (ok. 500–429 p.n.e.). Jedną z najważniejszych reform było wprowadzenie wynagrodzenia za pracę w sądach ludowych i Radzie Pięciuset. Jak sądzisz, jakie miało to konsekwencje?

Wielką wagę przykładali też **do równości politycznej** obywateli – każdy dysponował jednym głosem, a większość urzędów (choć co prawda nie te najważniejsze...) obsadzano przez losowanie. W wyborach jednak starali się wybierać najlepszych, są one więc w pewnym sensie zaprzeczeniem ideału demokratycznej równości, tak jak pojmowali ją Ateńczycy.

Obywatele Aten decyzje podejmowali bezpośrednio, dlatego też ten rodzaj demokracji nazywa się **demokracją bezpośrednią**. W wielomilionowych

współczesnych państwach trudno byłoby stosować tę samą metodę. Zachowano więc niektóre **instytucje demokracji bezpośredniej** (najbardziej znaną jest referendum), ale obecnie demokracja ma charakter pośredni. Nazywana jest **demokracją przedstawicielską**, jako że obywatele nie podejmują decyzji bezpośrednio, lecz przez swoich przedstawicieli. Najważniejsze rozstrzygnięcie – kto będzie owym przedstawicielem – pozostało w rękach obywateli, którzy decyzję w tej sprawie podejmują w trakcie cyklicznie przeprowadzanych wyborów. Mimo to wiele osób uważa, że demokracja przedstawicielska to do pewnego stopnia fikcja, gdyż lud jest w niej suwerenny tylko przez krótką chwilę – gdy wrzuca kartę do głosowania do urny wyborczej, potem zaś suwerenni są już jedynie zasiadający w parlamencie przedstawiciele obywateli. Z drugiej jednak strony trzeba pamiętać, że owi przedstawiciele nie mogą lekceważyć swoich wyborców – działanie wbrew woli obywateli może doprowadzić do tego, że nie zostaną powtórnie wybrani.

Czy w dobie internetu demokracja bezpośrednia jest rzeczywiście wykluczona? Można sobie przecież wyobrazić, że obywatele będą dyskutowali i głosowali za pomocą komputerów, tabletów czy aplikacji na smartfony. Czy sądzisz, że obywatele chcieliby w ten sposób uczestniczyć w polityce? Jakie trudności mogłaby powodować taka „demokracja przez internet”?

DEMOKRATYCZNY TEST

Na przełomie XX i XXI wieku demokracja stała się słowem tak popularnym, że niemal wszystkie państwa określają się mianem demokratycznych. Jak rozpoznać, czy istotnie mamy do czynienia ze sprawnie funkcjonującym systemem demokracji przedstawicielskiej, a nie jedynie z grą pozorów? Należy w tym celu sprawdzić, czy dane państwo spełnia kilka podstawowych warunków. Przede wszystkim wszyscy jego obywatele powinni dysponować **prawami wyborczymi** – nie może więc być tak, że jakaś grupa (np. ludzie biedni) jest ich pozbawiona. Po drugie, prawo musi gwarantować **swobodę** prowadzenia **działalności politycznej**, tworzenia partii politycznych i nieskrępowaną możliwość publicznego głoszenia różnych poglądów, w tym także krytycznych wobec władz. Kolejnym wyznacznikiem jest **regularne przeprowadzanie wyborów**, których uczestnicy (kandydaci, partie polityczne) są równo traktowani przez rządzących. W wyborach powinny konkurować ze sobą różne ugrupowania czy też różni politycy (wybory rywalizacyjne). Podejrzanę z tego punktu widzenia byłyby więc wybory prezydenckie, w których startuje tylko jeden kandydat. Istotne

jest także, co dzieje się w danym państwie, gdy rządzący przegrywają wybory – czy nie podejmują jakichś działań, by mimo wszystko pozostać przy władzy (np. czy nie próbują unieważnić wyborów tylko dlatego, że przyniosły niekorzystne dla nich wyniki).

Wielu politologów sądzi także, że podstawowym wyznacznikiem demokratyczności danego państwa jest to, czy rzeczywiście dochodzi tam do zmiany rządzących. Sformułowali oni nawet żartobliwą definicję: demokracja to taki system, w którym rządzący przegrywają wybory. Jeśli więc w jakimś państwie odbywają się wybory, ale od 70 lat wygrywa w nich nieodmiennie jedno ugrupowanie, może to świadczyć o fikcyjności jego demokratycznych procedur.

Demokracja to nie tylko wybory, dzięki którym wybieramy przywódców, ale również aktywni obywatele, wolność słowa, niezależny system sądownictwa, przejrzyste instytucje, gotowe do zaangażowanego reagowania, cieszące się zaufaniem ogółu obywateli i broniące ich praw w sposób równy i sprawiedliwy.

Hillary Clinton, ur.1947, amerykańska polityczka

Lista państw uznanych w 2017 r. przez amerykańską organizację Freedom House za demokracje liberalne	
REGION	KRAJ
AFRYKA	Benin, Botswana, Ghana, Namibia, Mauritius, Republika Południowej Afryki, Republika Zielonego Przylądka, Wyspy Świętego Tomasza i Książęca, Senegal, Tunezja
AMERYKA PÓŁNOCNA	Kanada, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej
AMERYKA ŚRODKOWA	Antigua i Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Jamajka, Kostaryka, Panama, Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Trynidad i Tobago
AMERYKA POŁUDNIOWA	Argentyna, Brazylia, Chile, Gujana, Peru, Salwador, Surinam, Urugwaj
AUSTRALIA I OCEANIA	Australia, Kiribati, Mikronezja, Nauru, Nowa Zelandia, Palau, Samoa, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Wyspy Marshalla, Wyspy Salomona
AZJA	Japonia, Korea Południowa, Indie, Mongolia, Tajwan, Timor Wschodni
EUROPA	Andora, Austria, Belgia, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Cypr Północny, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Islandia, Irlandia, Izrael, Liechtenstein, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Monako, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Rumunia, San Marino, Serbia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Węgry, Włochy, Wielka Brytania.

Źródło: *Freedom in the World 2017* [online], Freedom House 2018, s. 20-24 [dostęp: 30 grudnia 2018], https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_FIW_2017_Report_Final.pdf

SPRAWDŹ SIĘ SAM/SAMA!

✓ Wyjaśnij, na czym polega różnica między demokracją bezpośrednią a przedstawicielską.

Łukasz Pawłowski, Tomasz Merta, *Demokracja – rządy ludu czy prawa?*
w: *Przewodnik obywatelski. Wiedza o społeczeństwie w liceum i technikum*
– zakres podstawowy. Część 1, s. 168-170

S Ł O W N I C Z E K O B Y W A T E L S K I

DEMOKRACJA – ustrój, w którym władzę – bezpośrednio lub przez wybranych przedstawicieli – sprawują wszyscy obywatele (z wyjątkiem osób pozbawionych praw publicznych), a decyzje podejmowane są zgodnie z wolą większości głosujących. We współczesnych państwach obywatele wybierają swoich przedstawicieli, którzy sprawują władzę w imieniu wyborców – ten typ demokracji nazywamy pośrednią albo przedstawicielską.

Obecnie, mówiąc o demokracji, często mamy na myśli nie tyle ustrój, w którym decyduje większość (demokracja wyborcza lub elektoralna), ile złożony system społeczno-polityczny, charakteryzujący się specyficzną kulturą demokratyczną i zapewniający konstytucyjną ochronę praw jednostki. Bardziej precyzyjnie taką demokrację należałoby nazywać konstytucyjną bądź liberalną.

Przewodnik obywatelski to podręcznik, z którego warto (się) uczyć!

Dodatkowe informacje i materiały znajdziesz na stronie internetowej:

<https://koss.ceo.org.pl/wos-do-liceum>